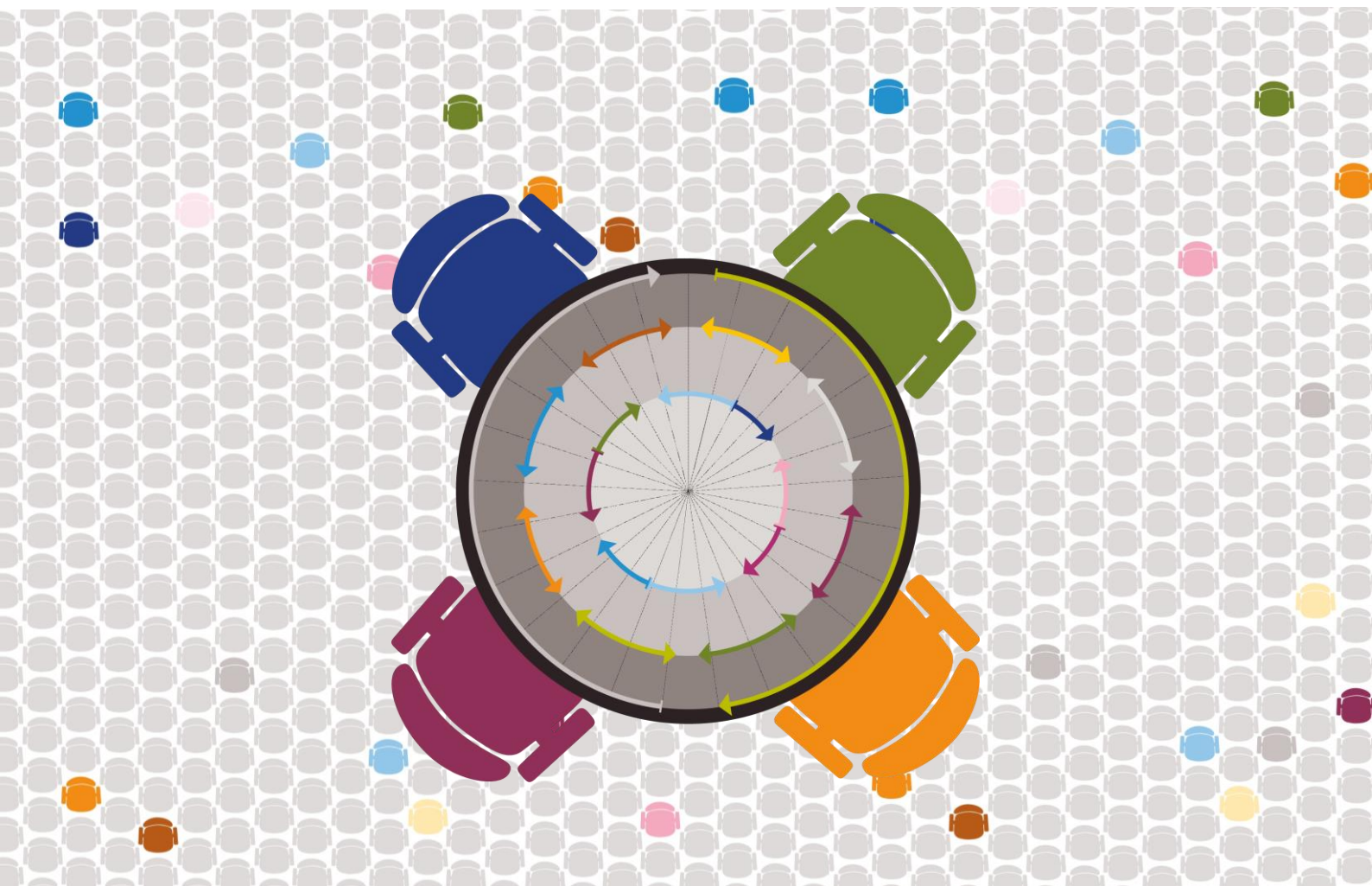

Myndighetsdialog cirkulär ekonomi

Slutrapport

Av Hanna Lindén, Ann-Charlotte Mellquist & Haben Tekie

RISE rapport 2021:71

ISBN 978-91-89385-61-0

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Abstract	3
1. Bakgrund till projektet	4
2. Projektets syfte	5
3. Projektets relevans	6
4. Omfattning och innehåll av projektet	7
5. Process och metod	8
5.1 Produktkategorier	8
5.2 Involverade aktörer	8
5.3 Rundabordssamtal	9
5.4 Avgränsningar	10
5.5 Resultatspridning och Snabbfakta	10
6. Projektresultat	11
6.1 Översikt över relaterade lagar	11
6.2 Produktrelaterad lagstiftning – exempelfall	13
6.3 Tematisk syntes av resultaten	17
6.3.1 Behov av begreppsdefinitioner	17
6.3.2 Produktinformation	18
6.3.3 Riskbedömning	19
6.3.4 Gränsen för "ny" produkt	20
6.3.5 Produkter designade för cirkularitet och framtidsadaptivitet	21
6.3.6 Övriga styrmedel	21
6.3.7 Mönster- och varumärkesskydd	22
6.4 Summering av resultat	22
7. Diskussion och tankar framåt	24
8. Röster om projektet	27
Appendix A Produktrelaterade lagstiftningar och krav	28
Appendix B Länkar och tips	36
Appendix C Snabbfakta	37

Sammanfattning

Samhället står för stora utmaningar vad gäller hållbarhet. Därför är det positivt att cirkulär ekonomi är på uppgång och att nya typer av produkter, tjänster och affärsmodeller utvecklas. Nuvarande lagar och regler är dock inte alltid i linje med den logik som följer av cirkulär ekonomi.

Projektet Myndighetsdialog cirkulär ekonomi har syftat till att identifiera utmaningar och möjligheter relaterat till cirkulär ekonomi och produktrelaterad lagstiftning och krav, för att på så sätt underlätta cirkulär ekonomi i praktiken. Eftersom det är en ny praktik, så finns olika tolkningar av produktlagstiftning i ljuset av cirkulära produkter och produktflöden. I arbetet med att identifiera utmaningar och möjligheter är samarbete och kunskapsdelning mellan myndigheter och industri en viktig del. Därför har vi inom projektet bl.a. arrangerat två rundabordssamtal med myndigheter och bransch för att ha en samlad dialog.

Ett viktigt mål för projektet har varit att bidra med guidning kopplat till cirkulär ekonomi och produktrelaterad lagstiftning och krav, för att underlätta ett mer cirkulärt och resurseffektivt samhälle. Men också för att undvika att företag avvaktar med cirkulära aktiviteter på grund av osäkerhet kring lagar och regler, både nuvarande och kommande. Ett annat viktigt mål var att skapa en plattform för diskussioner kring cirkulär ekonomi, där myndigheter och industri kan skapa en gemensam förståelse för utmaningar och möjligheter kring cirkulär ekonomi.

Slutsatserna från projektet är flera. Den mest uppenbara är att den produktrelaterade lagstiftningen:

- är svår att tolka då den består av många direktiv och lagar vilka inte är synkroniserade
- är otydlig kring vad som får eller inte får göras
- inte är anpassad för de olika strategier som en cirkulär ekonomi medför och som företag vill agera på

Mer specifikt finns ett behov både av att olika cirkulära begrepp läggs till i lagstiftningen, och att dessa begrepp definieras och ensas mellan de olika lagstiftningarna och direktiven. Speciellt begreppet ”ny produkt” är svårtolkat vid cirkulära flöden och cirkulärt designade och uppgraderingsbara produkter. Andra slutsatser är att det skulle underlätta för cirkulära flöden och affärer om produktinformation kunde följa med produkten under dess livslängd och olika användningar, och att detta tillsammans med t.ex. standardisering skulle underlätta en mer situationsanpassad hantering av riskbedömning. Dessutom, i tillägg till lagstiftning, kan ekonomiska styrmedel där kostnader för externaliteter inkluderas vara en kraftig möjliggörare för mer cirkulära flöden.

Sammanfattningsvis visar vår studie att de breda samtal som förts runt bordet med deltagare från myndigheter och industri varit mycket uppskattade och öppnat upp för konstruktiv dialog med potential att göra skillnad, men också att utmaningarna med att anpassa dagens produktrelaterade lagstiftning till mer cirkulära produkter och flöden är stora, och att det troligtvis kommer att behövas omfattande förändringar.

Abstract

With the contemporary sustainability challenges the world is facing, it is encouraging that circular economy is on the uprising and generates new type of products, services and business models. However, current laws and regulations are not always in line with the logic of a circular economy.

The project Roundtable for circular economy aimed to identify challenges and opportunities regarding circularity and product related regulation and legislation, in order to facilitate circular economy in practice. Important in doing so, is the collaboration and knowledge sharing between authorities and industry. As this is a new practice, there are different interpretations of legislation and regulation. Therefore, in this project, two round tables were organized with authorities and industry in order to have a joint discussion on these issues. This was combined with an interview study with relevant actors.

One important goal of this project was to aid with guidance concerning challenges and opportunities regarding circularity and product related regulation and legislation, for a more circular and resource efficient society, as to avoid inaction and uncertainty on how to act circular and within the legal boundaries, now and in the future. Another important goal was to have a platform for discussions on circular economy, where authorities and industry can create a common understanding of challenges and opportunities of circular economy.

There are several conclusions from the project. The most obvious conclusion is that the product-related legislation is:

- difficult to interpret, as it involves many directives and laws which are not synchronized
- ambiguous as to what may or may not be done and still fulfil legislation
- is not adapted to the different strategies that a circular economy entails and that companies wish to act upon

More specifically, there is a need both for different circular concepts to be added to the legislation, and for these concepts to be defined and harmonized between the various legislations and directives. The term "new product" in particular, is difficult to interpret in relation to circular flows and products designed for circularity and upgradeability. Other conclusions are that it would be easier for circular flows and business if product information could accompany the product during its service life and different uses, and that this, together with e.g. standardization, would facilitate a more pragmatic approach to risk assessment. In addition to legislation, economic policy where costs for externalities are included, could be a powerful enabler for more circular flows.

In summary, our study shows that the broad conversations that took place around the table with participants from authorities and industry have been much appreciated and opened up for a constructive dialogue with the potential to make a difference, but also that there are huge challenges of adapting today's product-related legislation to more circular products and flows, and that major changes are likely to be needed.

1. Bakgrund till projektet

I följande avsnitt introduceras projektet och projektets bakgrund presenteras.

Cirkulär ekonomi är på frammarsch och genererar nya typer av produkter, tjänster och affärsmodeller. Nationellt har regeringen grundat en delegation för cirkulär ekonomi¹ och antagit en strategi² och en handlingsplan³ för cirkulär ekonomi. Samtidigt har EU blivit en pådrivande kraft bland annat genom sin Circular Economy Action Plan (CEAP)⁴.

Parallellt råder det oklarheter i hur cirkulär ekonomi definieras, vilket resulterat i att det i dag finns mer än 114 definitioner⁵. Detta, i kombination med regler och lagar som huvudsakligen är skapade utifrån en traditionell linjär logik, utgör stora hinder för cirkulär ekonomi. Produkter lyder under olika typer av både svenska och europeiska regler, och det finns osäkerhet kring hur dessa ska tolkas i en cirkulär kontext. Därtill finns olikheter i definitioner för relevanta termer såsom återbruk, reparation och liknande, mellan olika myndigheter och de lagar som dessa är satta som ansvariga för. Det kan också vara snårigt att veta vilka lagar som är aktuella. T.ex. anses vissa möbler vara möbler som ska uppfylla krav enligt bl.a. Produktsäkerhetslagen, medan andra anses vara maskiner (t.ex. ett höj- och sänkbart skrivbord med elmotor) som då ska uppfylla t.ex. Maskindirektivet och dess krav (inkl. krav kopplat till CE-märkning). Detta medför att aktörer på marknaden tvekar att agera på cirkulära praktiker och affärsmöjligheter då guidning kring tolkning av regler är bristfällig. Dessutom medför mängden regelverk att det är flera olika myndigheter involverade, vilket också försvårar för industrin att få tydlighet kring vad som får eller inte får göras utifrån ett helhetsperspektiv.

Inom det Vinnova-finansierade forskningsprojektet *Affärsmodellinnovation för cirkulära möbelflöden*⁶ identifierades ett behov av att belysa och föra en dialog om cirkulär ekonomi utifrån ett regel- och lagstiftningsperspektiv. Behovet gällde hinder, men framför allt möjligheter, att stötta och realisera cirkulär ekonomi. I projektet arrangerades två rundabordssamtal där myndigheter och deltagare från möbelbranschen medverkade. Med utgångspunkt i de erfarenheter som erhållits från dessa tidigare rundabordssamtal, initierades ett nytt projekt, *Myndighetsdialog cirkulär ekonomi*, där ytterligare två rundabordssamtal har arrangerats på temat cirkulär ekonomi och produktrelaterad lagstiftning och krav. Denna rapport är ett resultat av det projektet.

¹ <https://www.delegationcirkularekonomi.se/>

² <https://www.regeringen.se/informationssystem/2020/07/cirkular-ekonomi---strategi-for-omstallningen-i-sverige/>

³ <https://www.regeringen.se/informationssystem/2021/01/cirkular-ekonomi---handlingsplan-for-omstallning-av-sverige/>

⁴ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF

⁵ Kirchherr, J., Reike, D., & Hekkert, M. (2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation and Recycling*, 127, 221-232.

⁶ <https://cirkularitet.se/>

2. Projektets syfte

Nedan avsnitt presenterar projektets huvudsakliga syfte.

Syftet med projektet Myndighetsdialog cirkulär ekonomi var att bidra till ökad kunskap om hinder och möjligheter med cirkulär ekonomi kopplat till lagstiftning framför allt på produktnivå. Genom att föra ihop representanter från olika myndigheter samt branschrepresentanter i rundabordssamtal ville projektet bidra till policyutveckling och stärka förutsättningarna för cirkulär ekonomi i praktiken. Målet var att bistå med guidning till företag kring lagstiftning och regelverk i ett mer cirkulärt och resurseffektivt samhälle. Målet var också att höja kunskapsnivån inom industri och politik om hur övergång till olika cirkulära praktiker och affärsmodeller påverkar, och påverkas av, regelverk och strukturer på produktnivå. Detta inkluderar en diskussion om effekterna av en övergång till produkter designade för cirkularitet genom ett tydligt tänk runt reparerbarhet, modularitet och uppgraderbarhet (s.k. framtidsadaptiva produkter)⁷.

⁷ A product “that can be changed-adapted, such as reconfigures and upgraded, during a product operation stage to satisfy different requirements of customers” (Zhang et al., 2015). <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1362173/FULLTEXT01.pdf>

3. Projektets relevans

I följande texter beskriver Svenskt Näringsliv, Trä- och möbelföretagen (TMF) och Teknikföretagen den relevans som de ser att projektet har, och varför de därför hade intresse av att delta som parter i projektet.

Omställningen till en cirkulär ekonomi har stort fokus i det svenska näringslivet och utvecklingen går snabbt framåt. Förutom att bidra till att nå klimatmål och andra hållbarhetsmål kan den cirkulära ekonomin ge stora affärsmöjligheter för svenska företag. En förutsättning för att de cirkulära affärsmodellerna ska ta fart och utvecklas är att de är lönsamma och därför är det viktigt att regler och andra styrmedel främjar utvecklingen. En av utmaningarna med att ställa om från en linjär till en cirkulär affärsmodell är att dagens lagstiftning inte är anpassad för de cirkulära material- och produktflödena. Svenskt Näringsliv ser att hinderröjning och anpassning av nuvarande regelverk som första steg är viktigare, för att främja utvecklingen, än framtagande av nya styrmedel. Lösningarna framåt identifieras bäst genom en ökad dialog och samverkan mellan myndigheterna beslutsfattare och näringsliv och därför har Svenskt Näringsliv valt att delta som partner i aktuellt projekt.

- Svenskt Näringsliv -

Svensk trä- och möbelindustri ligger i framkant i utveckling av cirkulära kunderbjudanden. T.ex. svensk möbelindustri har under lång tid utvecklat produkter anpassade för återtillverkning, uppgradering och cirkulära flöden. Detta kombineras med att olika typer av tjänster kopplas på som sammantaget skapar kundnytta. I övergången ser dock många av TMF:s medlemsföretag trösklar som måste övervinnas där regelverk och lagstiftning skapar stor osäkerhet och rent av hämmar utveckling och investeringar i ny teknik som skulle öka graden av cirkularitet. Här är dialog mellan näringsliv, myndigheter och politik av vikt för att underlätta omställningen av hela tillverkningsindustrin.

- TMF -

På Teknikföretagen arbetar vi strategisk med området cirkulär ekonomi då vi ser att ökad kunskap är strategiskt viktigt för våra över 4200 medlemsföretag. Vi har tagit fram två egna rapporter och arbetar löpande tillsammans med dessa för att dela erfarenheter och utveckla sina ståndpunkter. Denna rapport har från vårt perspektiv helt rätt inriktning med fokus på ökad dialog och även en ökad kunskap kopplat till hur krav bäst bör utformas för att nå avsedda effekter och även identifiering av hinder som behöver röjas. Svenska teknikindustri är vana att innovera och utveckla nya produkter, lösningar och tjänster för att lyckas med detta kopplat till cirkulär ekonomi måste regelverk samspela. Vi engagerade oss i detta projekt med förhoppning att det skulle kunna bidra med en viktig pusselbit kring hur olika regelverk långsiktigt kan samspela för att stötta fortsatt innovation inom cirkulär ekonomi.

- Teknikföretagen -

4. Omfattning och innehåll av projektet

Detta avsnitt innefattar en övergripande presentation av projektets omfattning och innehåll. Mer detaljerade information om process och metoder återfinns i avsnitt 5 nedan.

I projektet har två rundbordsamtal genomförts tillsammans med myndigheter och branschrepresentanter. I rundabordsamtalen har projektet samlat aktörer från myndigheter och industrin för att gemensamt navigera bland de tvärvetenskapliga utmaningar som omställningen till en cirkulär ekonomi innebär för deras verksamheter samt kring den policyutveckling som sker. Men även för att diskutera förändringar av befintliga, och utformningen av nya, styrmedel så att de verkligen möjliggör en utveckling mot cirkulär ekonomi för de deltagande aktörernas verksamhet. Dessa rundabordsamtal har haft flera syften;

- att ha en gemensam diskussion om relationen mellan cirkularitet och lagstiftning idag och i framtiden,
- att skapa samförståelse för möjligheter och utmaningar,
- att samverka och få input från många olika perspektiv i diskussionerna, samt
- vara ett steg på vägen till hjälp att navigera i dessa frågor.

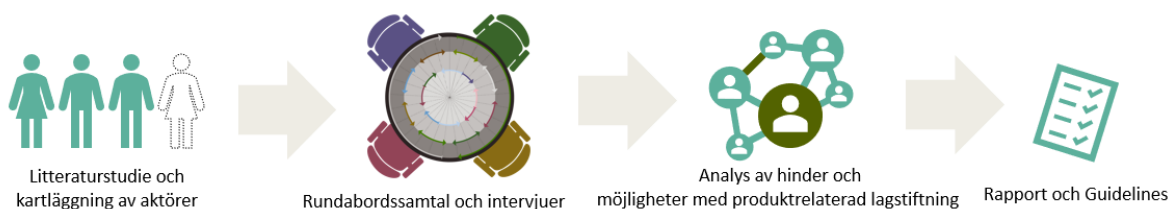
Projektgruppen har utgjorts av fyra projektparter: RISE, Svenskt Näringsliv, Trä- och Möbelföretagen (TMF), och Teknikföretagen, där RISE har varit forskningspartner samt ansvarat för koordinering av projektet. Utöver dessa har ett flertal myndigheter och organisationer relevanta för diskussioner om cirkulär ekonomi och produktlagstiftning kopplat till möbler och vitvaror deltagit i rundabordsamtalen, i intervjuer eller på annat sätt gett värdefull input projektet. Dessa är: Arbetsmiljöverket, Elsäkerhetsverket, Energimyndigheten, Kemikalieinspektionen (KemI), Konsumentverket, Upphandlingsmyndigheten, Naturvårdsverket, Swedac, Svenska institutet för standarder (SIS), EFG, Electrolux, Rekomo, IKEA och Patent och Registreringsverket (PRV).

Projektet genomfördes mellan maj 2020 och juni 2021.

5. Process och metod

I det här avsnittet presenteras den process och de metoder som använts i studien.

Figur 1 nedan illustrerar process och metod för studien. Studien tar sin utgångspunkt i de erfarenheter som erhållits från de tidigare rundabordssamtal inom det Vinnovafinansierade forskningsprojektet Affärsmodellinnovation för cirkulära möbelflöden och där nuvarande studie fokuserar på arrangerande och genomförande av ytterligare två rundabordssamtal. Detta har i sin tur kompletterats med en litteraturgenomgång, för att skapa översikt över rådande lagstiftning, kartlägga tidigare forskning och för att få en bild över de begrepp som används inom cirkulär ekonomi och hur dessa är definierade.

Figur 1 Översikt över projektets process och metod

5.1 Produktkategorier

För att generera optimal nytta har projektet haft fokus på och avgränsats till två produktkategorier; möbler samt vitvaror. Detta för att både skapa bred kunskap till nytta för många parter och för att samtidigt generera praktiska exempel på hinder och möjligheter som uppstår vad gäller framtidsadaptivitet, cirkulär ekonomi och produktlagstiftning.

Valet av möbler beror på att det var en naturlig fortsättning från det tidigare forskningsprojektet Affärsmodellinnovation för cirkulära möbelflöden. För att bredda studien från möbler men samtidigt bibehålla fokus på att generera praktiska exempel på hinder och möjligheter vad gäller cirkulär ekonomi och produktrelaterad lagstiftning, diskuterade projektgruppen flera branscher. Projektgruppen enades om vitvaror då branschen står inför liknande utmaningar när det gäller frågeställningarna kring återtillverkning, CE-märkning etc. Samtidigt som projektet velat bredda fokus med hjälp av två produktkategorier, har det också funnits behov av att smalna av fokus till specifika typer av möbler eller vitvaror, samt också i vissa fall specificera dess användningsområde (hushåll, industri) för att konkret ha möjlighet att utröna hur lagar och krav påverkar de olika typerna av produkter.

5.2 Involverade aktörer

Projektet har gjort en kartläggning över relevanta aktörsgrupper inom de valda produktkategorierna och deras respektive roller (se avsnitt 4 Omfattning och innehåll av projektet). För att ytterligare komplettera tidigare rundabordssamtal, och för att på djupet diskutera projektets frågeställningar, har 12 intervjuer eller dialoger genomförts under projektets gång med deltagande myndigheter eller organisationer, och i vissa fall också med

parter utanför rundabordskonstellationen (t.ex. IKEA och PRV). Dessa 12 intervjuer inkluderade: Svenskt Näringsliv, TMF, Teknikföretagen, Elsäkerhetsverket, Energimyndigheten, KemI, Naturvårdsverket, EFG, Electrolux, Rekomo, IKEA, PRV. Vidare genomfördes en diskussion om framtaget material tillsammans med ytterligare experter på RISE inom områdena ekodesign, substitution, CE-märkning och återvinning.

5.3 Rundabordssamtal

Rundbordsamtalen samlade aktörer från myndigheter, industri och branschorganisationer och genomfördes hösten 2020 respektive våren 2021. Det första rundabordsamtalet hade fokus på att diskutera relationen mellan cirkularitet och lagstiftning generellt, och specifikt för produkter designade för framtidsadaptivitet. Det andra rundabordsamtalet hade fokus på att diskutera specifika produkter utifrån vilken lagstiftning som gäller och vilka oklarheter som finns, samt behov av styrmedel för nyttillverkning.

Mer specifikt hade det första rundbordsamtalet fokus på att diskutera relationen mellan cirkularitet och lagstiftning idag och i framtiden samt att skapa samförståelse för möjligheter och utmaningar. Till exempel hur en bred övergång till produkter designade för cirkularitet - genom ett tydligt tänk runt reparerbarhet, modularitet och uppgraderbarhet (s.k. framtidsadaptiva produkter) - påverkar dagens regelverk. Inför rundbordsamtalet fick samtliga deltagare en förberedande uppgift. Denna byggde på ett upplägg med ett antal s.k. återcirkuleringsstrategier:⁸

- second-handförsäljning
- reparation/renovering
- återtillverkning, och
- produkt-som-tjänst

Strategierna länkades samman till ett scenario där vi i framtiden kan ha en situation med upprepade loopar, t.ex. där en möbel först återbrukas, sen renoveras, återtillverkas eller säljs som tjänst (eller där dessa olika strategier sker var för sig). Syftet med övningen var att identifiera vilka lagar som är relevanta vid respektive tillfälle och produktkategori, samt vilka frågeställningar och utmaningar som blir aktuella för varje kombination av produktkategori, lagstiftning eller krav och återcirkuleringsstrategi. Detta material blev sedan underlag för en gemensam diskussion under rundabordsamtalet. Denna diskussion kopplades också till frågan om begrepp så som att ”sätta på marknaden” eller ”tillhandahållande” eller ”utsläppande” – begrepp som får stor betydelse för vilka direktiv som är relevanta vid de olika scenarion som presenterades.

För att ytterligare konkretisera hur befintlig produktrelaterad lagstiftning fungerar i olika återcirkuleringsstrategier hade det andra rundabordsamtalet fokus på att diskutera specifika produkter utifrån vilken lagstiftning som gäller och vilka oklarheter som finns. Inför detta samtal hade projektgruppen utformat en översikt över relevanta lagstiftningar per

⁸ Inom projektet har vi valt att fokusera på ett antal återcirkuleringsstrategier med fokus på återanvändning och återtillverkning, dock inte sådan som relaterar specifikt till återvinning.

återbruksstrategi och per produkt, vilket presenterades för deltagarna i form av en Mural (se avsnitt 6.2 Produktrelaterad lagstiftning – exempelfall) för att visualisera och förenkla dialogen. Deltagarna fick diskutera tre exempel: soffa, höj- och sänkbart skrivbord med elmotor och kylskåp för hushållsbruk. Detta rundabordssamtal ägnades också åt att diskutera vilka lagstiftningsfrågor som är viktigast för att gynna cirkulära strategier kopplat till nyproduktion. Även denna diskussion dokumenterades i Mural.

Efter det andra rundabordssamtalet genomfördes en analys av hur produktrelaterad lagstiftning och hur övergång till olika cirkulära praktiker och affärsmodeller påverkar, och påverkas av, regelverk och strukturer på produktnivå.

5.4 Avgränsningar

Projektet har sin utgångspunkt och bas i ovan nämnda rundabordssamtal och relaterade aktiviteter, och resultaten är därigenom en sammanställning av dessa. Projektet inkluderar således inte en juridisk granskning av de produktrelaterade lagar och krav som identifierats och diskuterats.

5.5 Resultatspridning och Snabbfakta

Utöver denna rapport har resultatet sammanställts i form av tre tillhörande Snabbfakta (se Appendix C) där Snabbfakta är ämnad som en mer lättillgänglig form av kommunikation av projektresultaten för de tre exempelfallen.

Resultaten från projektet kommer att spridas genom flera olika parter och kanaler. Svenskt Näringsliv, TMF och Teknikföretagen kommer att sprida resultaten via sina kanaler till sina medlemsorganisationer. RISE kommer att sprida resultatet till andra projekt där det är relevant, som input i relevanta projektansökningar och via ri.se. Redan nu har en berättelse om projektet publicerats online på ri.se och LinkedIn med titeln Färre kappar i hjulen för cirkulära produkter: <https://www.ri.se/sv/berattelser/farre-kappar-i-hjulen-for-cirkulara-produkter>.

Resultatet kommer också vara tillgängligt för spridning av referensgruppens medlemmar samt övriga deltagare. Vidare kommer hemsidan www.cirkularitet.se, och relaterat nyhetsbrev, att användas för att sprida resultatet till intressenter av cirkulär ekonomi. LinkedIn (showcase-sidan Circular transition at RISE) har redan använts för att sprida projektresultat, och denna kanal kommer att användas vid fler lämpliga tillfällen. Projektet benämns också i TMFs branschrapport på temat Hållbarhet i trä- och möbelbranschen: <https://www.tmf.se/siteassets/publikationer/tmf-360-grader---branschrapport/tmf-360-grader--branschrapport---juni-2021---hallbar-utveckling.pdf>.

6. Projektresultat

I det här avsnittet presenteras projektets resultat. Avsnittet är uppdelat i tre delar, först presenteras, översiktligt, de produktrelaterade lagar som är relevanta för möbler och vitvaror. Detta följs av exempel på hur dessa produktrelaterade lagar relaterar till, och påverkar, tre olika typer av produkter: soffa, höj- och sänkbart skrivbord med elmotor, samt kylskåp för hushållsbruk. I den tredje och sista delen presenteras en tematisk syntes av våra resultat.

6.1 Översikt över relaterade lagar

Det finns många produktrelaterade lagar och krav som är relevanta för olika cirkulära strategier och produktbaserade cirkulära erbjudanden. Genom rundabordssamtalen och tillhörande studie har 18 lagstiftningar och direktiv relevanta för möbler och vitvaror identifierats. I Tabell 1 nedan presenteras korta summeringar av dessa (för mer information se Appendix A).

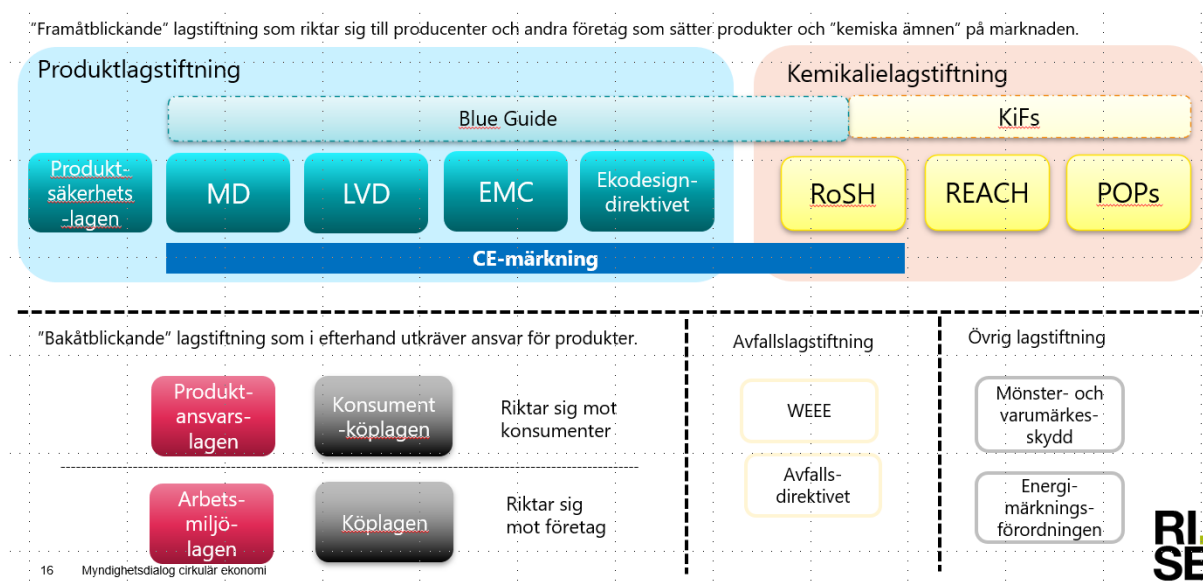
Tabell 1 Översikt över produktrelaterade lagar av relevans för cirkularitet inom möbler och vitvaror

CE-märkning	Genom att förse en vara med CE-märkning förklarar tillverkaren eller importören på eget ansvar att varan överensstämmer med alla rättsliga krav för att få CE-märkas och att den håller för den användning den är avsedd för.
Maskindirektivet (MD)	EU:s maskindirektiv 2006/42/EG - Maskindirektivet – innehåller regler kopplat till maskiner, för att dessa ska vara säkra och inte orsaka olyckor.
Lågspänningsdirektivet (LVD)	Benämnt 2014/35/EU (harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av elektrisk utrustning), behandlar elsäkerhet för produkter.
Elektromagnetisk kompatibilitet (EMC)	Elsäkerhetsverket har tillsynsansvar för EU-direktivet om Elektromagnetisk kompatibilitet. Elsäkerhetsverket beskriver EMC som ett tillstånd där olika elektriska produkter och elinstallationer kan fungera tillsammans utan att störa varandra och detta säkerställs genom skyddskrav på produkter.
Arbetsmiljölagen (AML)	Arbetsmiljölagens regler har bl.a. fokus på skyldigheter för arbetsgivare och andra skyddsansvariga om att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet.
Produktansvarslagen	Produktansvarslagen har fokus på företags ansvar för skador som har orsakats av en produkt som sålts eller hyrts ut till konsument. Med produkt avses här lösa saker, t.ex. verktyg, men också om en produkt blivit en permanent del av en fast egendom.
Produktsäkerhetslagen	Produktsäkerhetslagen, EU:s direktiv om allmän produktsäkerhet, syftar till att säkerställa att varor och tjänster som tillhandahålls konsumenterna inte orsakar skada på person, vilket också innefattar att varor ska vara säkra under hela sin livslängd.
Persistent Organic Pollutants (POPs)-förordningen	Förordningen inkluderar sju bilagor med ämnen som omfattas av särskilda bestämmelser, och genom förordningen antingen förbjuds eller begränsas därmed användningen av långlivade organiska föreningar i kemiska produkter och varor.
REACH (art. 33, bilaga XVII)	REACH är en akronym för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals, på svenska registrering, utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen. REACH-förordningen skiljer mellan ämnen, blandningar och varor. Artikel 33 beskriver den informationsplikt som finns gällande SVHC-ämnen (substances of very high concern), medan bilaga XVII innehåller de

	begränsningar som finns för kemikalier i t.ex. varor. Kandidatförteckningen listar SVHC-ämnena som kan komma att tillståndsprövas (och därmed inkluderas i bilaga XIV). Kandidatförteckningen uppdateras två ggr per år.
RoHS-direktivet	RoHS står för Restriction of the use of certain Hazardous Substances in electrical and electronic equipment. Direktivet syftar till att ersätta och begränsa farliga kemiska ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning för att på så sätt minska riskerna för människors hälsa och för miljön.
Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS)	Vissa statliga myndigheter rätt att besluta om föreskrifter inom sitt verksamhetsområde, bl.a. Kemikalieinspektionen (KemI). Kemikalieinspektionens föreskrifter har beteckningen KIFS, där finns fem grundföreskrifter att förehålla sig till.
Blue Guide	Blue Guide kallas det dokument som är till för att ge guidning gällande implementering av EU direktiv baserade på Nya Metoden.
Konsumentköplagen	Konsumentköplagen är aktuell när en privatperson köpt en vara av ett företag, och lagen är tillämplig när en situation uppstår kring fel på den vara som köpts t.ex. möbler och vitvaror.
Köplagen	Köplagen är tillämplig vid köp eller försäljning av varor mellan privatpersoner, och mellan företag, om inte annat avtalats mellan parterna. Det gäller varor som klassas som lös egendom, som t.ex. vitvaror eller möbler.
Ekodesigndirektivet	Ekodesigndirektivet sätter minimikrav på energiprestanda hos produkter samt förbjuder de mest energi- och resurskrävande produkterna på EU-marknaden. Det ställs även krav relaterade till återvinning, reparerbarhet, vattenanvändning, utsläpp till miljön samt olika informationskrav för att minska resursanvändningen.
Avfallsdirektivet	Utgångspunkten för Avfallsdirektivet är Avfallshierarkin. Bestämmelser om avfall finns i 15 kap. Miljöbalken. Samt att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. Miljöbalken ska följas vid avfallshantering. Avfallshierarkin riktar sig till den som är ansvarig för att avfall blir behandlat.
Waste from Electrical and Electronic Equipment (WEEE)	Enligt EU-direktivet om WEEE så ska all elektrisk och elektronisk utrustning som släpps ut på EU-marknaden WEEE-märkas (får ej slängas osorterat). Vidare ska den som tillverkar, distribuerar eller säljer elektrisk eller elektronisk utrustning bl.a. också registrera företaget hos de ansvariga nationella myndigheterna, regelbundet rapportera hur stor mängd elektrisk och elektronisk utrustning som sålts och organisera och finansiera insamling, behandling och återvinning av produkterna.
Mönsterskydd	Mönsterskydd, eller designskydd, kan sägas var ett skydd för nyskapande design. Det skyddar utseende och form, men däremot inte produktens funktion. Ett mönsterskydd innebär att ingen annan får tillverka, sälja eller importera kopior av den skyddade designen.

I Figur 2, visas en sammanställning av dessa lagstiftningar, förordningar och direktiv grupperade efter om de är framåtblickande (gäller för den som säljer eller sätter produkten på marknaden) eller bakåtblickande (för den som nyttjar produkten). För den framåtblickande delen visar bilden även om lagstiftningen gäller för produkter eller för ingående ämnen (kemikalier). För den blåmarkerade delen, som är relevant för produkterna i sig, gäller att lagstiftningen har många gemensamma begrepp. För MD, LVD, EMC och RoSH gäller att produkter ska CE-märkas. Den bakåtblickande lagstiftningen gäller för konsumenter eller

företag, och bilden inkluderar även avfallslagstiftning samt viss övrig lagstiftning. Blue Guide täcker främst produktrelaterad lagstiftning, men även RoHS.

Figur 2 Lagstiftningar, direktiv, guider och märkning kopplat till produktsäkerhet och cirkularitet inom möbler och vitvaror

6.2 Produktrelaterad lagstiftning – exempelfall

För att konkretisera hur befintlig produktrelaterad lagstiftning fungerar i olika återcirkuleringsstrategier genomfördes på rundabordsamtal 2 en övning där deltagarna fick diskutera tre exempel på produkter utifrån vilken lagstiftning som gäller och vilka frågetecken som finns. De tre exempelprodukterna var:

- Soffa
- Höj- och sänkbart skrivbord med elmotor
- Kylskåp för hushållsbruk

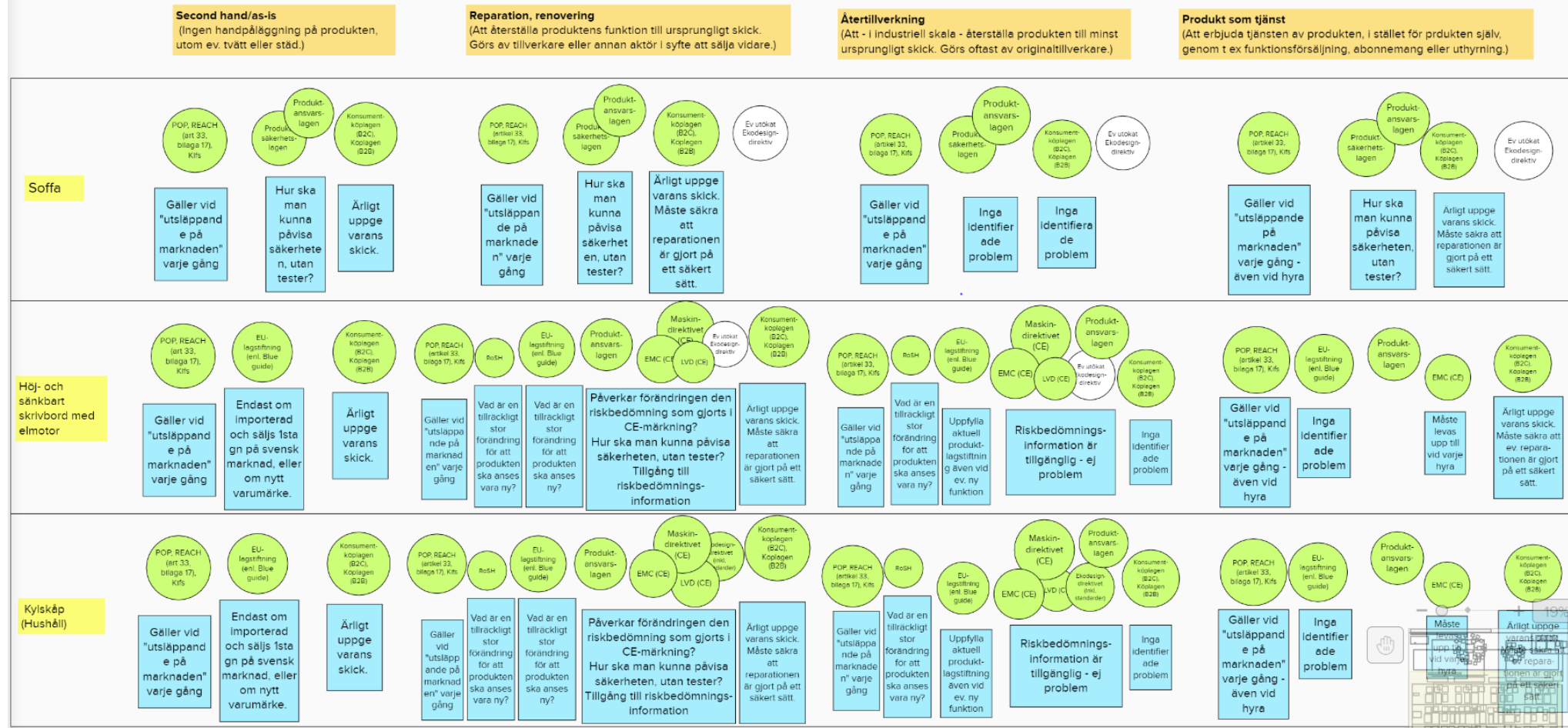
Dessa tre exempelfall är beskrivna i tre olika Snabbfakta (se Appendix C). Utifrån en tänkt skala av ökande cirkulär ambition analyserades följande cirkulära strategier (inom parentes anges den definition som projektets forskare valde för att fokusera diskussionen):

- **Second hand-försäljning i befintligt skick** (ingen handpåläggning på produkten utom ev. rengöring)
- **Reparation/reovering** (att återställa produktens funktion till ursprungligt skick. Görs av tillverkare eller annan aktör i syfte att sälja vidare)
- **Återtillverkning** (att – i industriell skala – återställa produkten till minst ursprungligt skick. Görs oftast av originaltillverkare)
- **Produkt-som-tjänst** (att erbjuda tjänsten av produkten i stället för produkten själv, genom t.ex. funktionsförsäljning, abonnemang eller uthyrning)

I Figur 3, nedan, redovisas resultaten i s.k. ”simbanor” där de produktrelaterade lagstiftningar som gäller (gröna bubblor) kan följas för varje exempelprodukt från vänster till höger för de olika återcirkuleringsstrategierna. Under lagstiftningsbubblorna (på de blå lapparna) står en notering för varje lagstiftning eller regelverk. Noteringen kan vara ett konstaterande av att det finns en utmaning kopplat till kombinationen lagstiftning/produkt/cirkulär strategi. Noteringen kan vara också ett konstaterande om att vi inte kunnat identifiera några problem för just denna kombination.

Denna sammanställning (Figur 3) är resultatet av projektarbetet (rundabordssamtal, intervjuer och litteraturstudier) och en vägledning för företag som säljer produkter i olika cirkulära affärsmodeller om vilken produktrelaterad lagstiftning som gäller och vilka problem som finns. Den ska dock inte ses som en komplett sammanställning av all lagstiftning som kan vara relevant och inte heller som en juridisk tolkning.

Återcirkuleringsstrategier - mognadsgrad

Figur 3 Tre exempelprodukter med lagstiftningar relevanta för olika återcirkuleringsstrategier. (Grön bubbla = gällande lagstiftning. Vit bubbla - ev. kommande lagstiftning, Blå lapp = Kommentar om ev. utmaning/problem)

Sammanfattningsvis är flera av lagstiftningarna och föreskrifterna giltiga för samtliga tre exempelprodukter och återcirkuleringsstrategier. Detta gäller såväl POPs-förordningen, REACH (t.ex. artikel 33 om informationsplikt), KIFS, Produktansvarslagen, Köplagen och Konsumentköplagen.

För soffan gäller tillägget att Produktsäkerhetslagen är tillämplig i samtliga återcirkuleringsfall.

Ett höj- och sänkbart skrivbord med elmotor räknas som en maskin och elektronisk produkt, och därför gäller för detta exempel även RoSH, Maskindirektivet (MD), Lågspänningsdirektivet (LVD) och direktivet för elektromagnetisk kompatibilitet (EMC) (utöver dessa gäller i vissa fall också Produktsäkerhetsdirektivet). För samtliga dessa gäller att CE-märkning krävs för att få sälja produkten på den europeiska marknaden. Eftersom det i fallet med ”second hand-försäljning/as is” inte kan argumenteras för att det är en ny produkt som sätts på marknaden, gäller dessa direktiv dock normalt inte där.

För kylskåpet (för hushållsbruk), liksom det höj- och sänkbara skrivbordet med elmotor, gäller direktiven RoHS, MD, LVD och EMC. Dessutom gäller för kylskåpet också Ekodesigndirektivet, då det är en produkt som förbrukar el under användning.

Inom ramen för CEAP under the Green Deal har EU-kommissionen föreslaget en breddning av Ekodesigndirektivet. Fem produktgrupper har identifierats i ett första steg att ingå i breddningen där möbler och textil är föreslagna. Ekodesigndirektivet kan alltså komma att bli aktuellt även för de andra exempelfallen (soffa and höj- och sänkbart skrivbord).

Bilden visar också följande:

- POP, REACH och KIFS⁹ gäller i samtliga fall, då dessa regelverk uttryckligen säger att de gäller *varje gång* en produkt tillhandahålls på marknaden
- RoHS-lagstiftningen är tillämplig *första gången* en (elektrisk eller elektronisk) produkt sätts på marknaden, alltså vid nyttillverkning. Om förändringar på produkten är så omfattande att produkten kan anses som ”ny”, då kan det gälla även vid reparation och renovering samt, mer troligt, vid återtillverkning. Ett annat undantag kan vara ifall reparation av en produkt sker m.h.a. nyttillverkade reservdelar, då RoHS blir aktuell för denna del
- Produktsäkerhetslagen gäller alla produkter som sätts ut på marknaden – om de inte täcks av övriga direktiv (såsom MD, LVD, Ekodesigndirektivet och EMC) - oavsett om de är nya eller begagnade. Enda undantagen är begagnade varor som tillhandahålls som antikviteter och varor som skall repareras eller renoveras innan de kan tas i bruk, om näringsidkaren tydligt informerar konsumenten om att det är fråga om en sådan vara

⁹ KIFS inkluderar dock undantag som finns i RoHS, vilket också är att beakta.

- För såväl Ekodesigndirektivet, MD och LVD gäller att de tillämpas när en ”ny produkt” sätts på marknaden. Det gör att dessa direktiv normalt sett inte är tillämpliga för reparations-/renoverings-strategin, men att de skulle kunna vara det - beroende på *hur mycket* ombyggnation som görs av produkten
- Återtillverkning kan med största sannolikhet anses innebära att en ”ny produkt” sätts på marknaden, men projektets definition av återtillverkning säger att återtillverkning i första hand sker av originaltillverkaren, kommer tolkningen av Ekodesigndirektivet, MD och LVD sannolikt inte skapa problem, då originaldelar, kompetens och ursprunglig dokumentation finns tillgänglig
- Eftersom återkommande uthyrning av samma produkt inte kan anses vara att sätta ny produkt på marknaden bör tolkningen av Produktsäkerhetslagen, Ekodesigndirektivet, MD och LVD inte skapa ett problem i olika produkt-som-tjänst-modeller, där endast tjänsten eller funktionen av produkten (inte produkten) säljs
- För EMC-direktivet gäller att det är tillämbart över hela användningscykeln, vilket gör att ett företag som tillhandahåller produkt-som-tjänst behöver ha löpande kontroll av tillämpning av det direktivet

Trots att vi använt tre relativt okomplexa exempelprodukter och fyra typiska återcirkuleringsstrategier blir det komplext. Även med dessa avgränsningar är det uppenbart att den produktrelaterade lagstiftningen, med många direktiv och lagar att förstå och otydlighet kring vad som får eller inte får göras, inte är anpassad för företagen och de olika strategier som en cirkulär ekonomi medför.

6.3 Tematisk syntes av resultaten

6.3.1 Behov av begreppsdefinitioner

Från de två rundabordssamtal som genomförts blev det tydligt att en av de största utmaningar som finns gällande cirkulär ekonomi och produktrelaterad lagstiftning och krav berör begrepp och definitioner av begrepp, vilket många av parterna intygar (t.ex. KemI och SIS). Detta innefattar:

- a) Avsaknad av begrepp och definitioner i direktiv och lagar. T.ex. innehåller Produktsäkerhetslagen inte begreppet ”återtillverkning”.
- b) Att samma begrepp kan användas inom flera direktiv och lagar men med olika innebörd. T.ex. återfinns ”utsläppande på marknaden” i flera direktiv (t.ex. MD, LCD, Ekodesigndirektivet), där det gäller första gången på marknaden, medan i REACH (artikel 3.12) så betyder det varje gång en produkt sätts på marknaden - leverans eller tillhandahållande till tredje part, mot betalning eller kostnadsfritt.

c) Att olika begrepp används inom olika direktiv och lagar. T.ex. exemplet ovan med ”utsläppande på marknaden” (t.ex. MD, LCD och Ekodesigndirektivet) medan i RoHS direktivet används också ”tillhandahållande på marknaden”.

Detta får stor betydelse för när lagar är tillämpliga igen eller ej. Med det menas att i vissa fall ska gällande lagar uppfyllas när produkterna sätts på marknaden första gången (t.ex. MD), medan för t.ex. REACH ska gällande lagstiftning uppfyllas varje gång en produkt sätts på marknaden (t.ex. även en tio år gammal möbel som renoveras och säljs igen). Sammantaget gör denna situation kring olika begrepp och eller avsaknad av begrepp och definitioner i olika EU regelverk att det blir svårt både för myndigheter och industri att få tydlighet kring vad som får eller inte får göras utifrån ett helhetsperspektiv (kontra tydlighet utifrån enskilda direktiv eller lagar).

Likvärdighet kring begrepp och definitioner skapar också förutsättningar för att alla ska ha samma villkor och krav i t.ex. upphandling, bl.a. för att undvika osund konkurrens. När sådan saknas skapas därmed svårigheter att krävställa kopplat till cirkularitet, något som t.ex. Upphandlingsmyndigheten påpekar.

Enligt SIS finns standarder för bedömning av återanvändbarhet, reparation, återtillverkning etc. De är dock relativt nya och har inte ännu fått bred användning. Dessa bör användas som bas vid en eventuell översyn av lagstiftningar och direktiv, då det är EU harmoniserade standards.

Sammanfattningsvis finns ett behov både av att olika cirkulära begrepp läggs till i lagstiftningen, och att dessa begrepp definieras och ensas mellan de olika lagstiftningarna och direktiven. Som bakgrund kan nämnas att en anledning till att EU-reglerna har olika begrepp, eller samma begrepp med olika innebörd är delvis att de har olika syften och har sin grund olika delar av EU-fördraget. Arbete pågår dock inom Europeiska kommissionen med att ta fram principer för definitioner, som del av arbete med Sustainable Product Initiative (SPI).

6.3.2 Produktinformation

Förutom lagstiftningsfrågor lyfte deltagarna under rundabordsdiskussionerna också frågor kring information och informationsflöden. Till exempel genomförs idag mängder av tester i onödan för att informationen inte finns tillgänglig, vilket t.ex. KemI poängterade. Mycket arbete pågår också för att underlätta insamlande, lagring och delning av information för att underlätta cirkulära flöden. Det pågående arbetet SPI på EU-nivå arbetar bl.a. med behoven av s.k. produktpass, som just har syftet att ta fram en metod, standard och digital lösning för att säkerställa att produktinformationen är vidhäftad produkten under hela dess livslängd.

Frågan om vad ett produktpass ska innehålla diskuterades också under projektet. Flera parter, t.ex. Svenskt Näringsliv, menade att det är viktigt att detaljnivån på informationen i ett produktpass blir rätt, så att det inte krävs för mycket arbete att använda och underhålla. Vikten av att formatet och formerna är utformade så att olika aktörer i värdekedjan kan använda informationen menas också vara viktig, något som Svenskt Näringsliv också pekade på. Över huvud taget bör reglering alltid vara på en nivå som inte hindrar innovation. EFG pekade på att det viktigaste är att produktpass-informationen är branschgemensam. Att en noggrann

konsekvensanalys görs där kostnader och administrativ börda vägs mot den potentiella miljönytta som ett produktpass kan föra med sig framhålls t.ex. av TMF.

En annan fråga kring informationsdelning för cirkulära flöden rör kemikalier och speciellt de s.k. SVHC-ämnena - substances of very high concern. Det finns en informationsplikt gällande innehåll av dessa i produkter vilket är svårt att upprätthålla om det saknas information om produktens innehåll, vilket t.ex. TMF och KemI pekade på. Detta kan t.ex. vara fallet vid återcirkulerade produkter.

Vi kan konstatera att våra parter är överens om att det skulle underlätta för cirkulära flöden och affärer om produktinformation kunde följa med produkten under dess livslängd och olika användningar.

6.3.3 Riskbedömning

Riskbedömning av t.ex. nyttillverkade möbler görs ofta genom typtester i labb, vilket är förstörande provning. Det innebär att stabilitet och hållfasthet testas genom statiska tester, utmattningstester samt test av fall och slag. Efter testet är produkten alltså obrukbar. Dokumenterad test och produktinformation för en denna produkt är sedan tillämplig för alla produkter av denna typ som tillverkas. Grundproblemet vid riskbedömning av produkter i cirkulära sammanhang är att varje produkt är unik beroende på hur, var och av vem den använts tidigare. Således skulle varje enskild produkt behöva testas i full skala för att med säkerhet kunna göra en riskbedömning. Detta är av förklarliga skäl inte genomförbart.

I diskussioner med deltagarna har det tagits upp att riskvärdering för enskilda fall måste tillåtas/göras för att lösa problem och knutar. Detta gäller t.ex. tillämpningen av REACH. Ett av de deltagande företagen (EFG) föreslår att det ska räcka med en riskanalys och stickprovskontroller i en batch av produkter för att säkerställa efterlevnad av REACH i återbrukade produkter där inte REACH-deklaration är tillgänglig. Ett annat förslag är att riskbedömningen (för t.ex. återvunnen plast) måste göras kopplat till applikation eller användningsområde i det specifika fallet, i stället för att alltid kräva 100 % garanti i 100 % av fallen. TMF pekar på att det måste finnas ett tolkningsutrymme kopplat till varje lagkrav och hur man ska tillämpa regelverken. Det borde vara något enklare att åstadkomma detta för produkter jämfört med material eller kemiska ämnen. Även Teknikföretagen menar att det är rimligt att göra en bedömning av ”skyddsvärdet” eller den effekt man vill uppnå för enskilda produkter, för att förstå när och hur REACH bäst kan tillämpas. KemI är, i princip, positiv till denna syn.

Även för Produktsäkerhetslagen och testning av produktsäkerhet är det viktigt med riskbedömningar som är situationsanpassade och effektiva. TMF föreslår att dialog med ursprungstillverkaren kan vara ett sätt att lösa säkerhetsriskbedömningen när fullskalig testning ej är möjlig vid t.ex. reparation eller renovering. Arbetsmiljöverket menar att användningen av en harmoniserad standard innebär att riskbedömning är gjord, och det är också så det sägs fungera för många av Teknikföretagens medlemmars produkter. Arbetsmiljöverket menar dock också att det behövs någon sorts standard för att kunna följas för att testa äldre produkter, vilket skulle kunna vara ett sätt att lösa frågan om riskbedömning.

Sammanfattningsvis visar vår informationsinsamling att riskbedömning behöver ske på ett mer situationsanpassat och konstruktivt sätt för att stödja cirkulära produktflöden. Om detta kan kombineras med informationsdelning (i produktpass eller liknande) och standardisering finns störst förutsättningar att lyckas.

6.3.4 Gränsen för "ny" produkt

Diskussionerna i projektet och vår litteraturstudie har visat att reparation och renovering i flera fall (MD, LVD, RoHS) inte är ett problem, så länge som produkten inte kan betraktas som "ny". Även uppgradering av teknik p.g.a. utveckling är tillåtet utan att produkten anses vara ny enligt Blue Guide. En "väsentlig skillnad" (och därmed uppkomst av "ny produkt") kan dock vara att lägga till elektronik i en produkt, som från början inte hade det, enligt Elsäkerhetsverket. Enligt SWEDAC är en förändring av produktens ursprungliga funktion att betrakta som "ny" produkt. Vid ombyggnad och renoveringar som använder olika komponenter med olika ursprung kan produkten också anses vara "ny". Det finns alltså en gråzon gällande när en renoverad och reparerad produkt kan anses vara en ny produkt.

Återtillverkning (enligt vår definition återställning till ursprungsskick av samma företag som satt ursprunglig produkt på marknaden) är att betrakta som ny produkt, men kan troligtvis hantera tolkningen av kraven i MD, LVD, EMC och CE-märkning, då företaget har tillgång till ursprungliga dokument om säkerhet, tester, risker m.m. Mer samordning och samarbeten (t.ex. i form av licensiering och datadelning, för att också hantera t.ex. intellectual property (IP) frågor, mellan tillverkare och eventuellt externa återtillverkningsaktörer skulle kunna lösa detta även när återtillverkning görs av annan aktör än originaltillverkaren.

Diskussionerna har också landat i att uthyrning (produkt som tjänst, funktionsförsäljning etc.) normalt sett inte är att betrakta som "utsläppande på marknaden", även om kunder och användare byts ut mellan kontrakten. Det betyder att säkerhetstester enligt MD och LVD inte behöver "göras om". För EMC är dock hela användningscykeln föremål för säkerhetskrav. Notera dock att uthyrning, enligt t.ex. REACH, är att betrakta som tillhandahållande på marknaden vid varje uthyrning, och då ska gällande lagkrav uppfyllas varje gång produkten hyrs ut.

Diskussionen om "ny" produkt kopplar också till om produkten ansetts vara avfall eller ej innan en återtillverkning, vilket då förutom produktlagstiftning också inkluderar avfallslagstiftning. Detta område har dock inte varit huvudfokus för projektet. Enligt en nyss utgiven rapport¹⁰ beskrivs att det är svårt för återtillverkare att veta om de hanterar "avfall" eller en "produkt". Den visar också att det kan behövas individuell bedömning för att avgöra om en produkt ska anses vara "ny" eller ej p.g.a. snårigheter med lagstiftning, men att generellt kan en återtillverkad produkt anses vara en "ny" produkt.

¹⁰ [PM 6/21: Regulatory mapping for remanufacturing of products under EU law - Kemikalieinspektionen](#). Utförd av Ramboll Environment and Health, beställd av KemI, och med en referensgrupp bestående bl.a. av Naturvårdsverket och Energimyndigheten.

Sammanfattningsvis är begreppet ”ny produkt” en stor källa till problem vid tolkning av lagstiftning kopplat till cirkulära flöden.

6.3.5 Produkter designade för cirkularitet och framtidsadaptivitet

Produkter som från början är anpassade för cirkulära affärsmodeller innebär att de är modulära och designade för att lätt kunna repareras, vilket gör det enkelt att byta ut delar och komponenter och vid behov uppgradera dem när ny mjuk- eller hårdvara finns tillgänglig. Vi kallar detta framtidsadaptiva produkter, och frågan om hur produktrelaterad lagstiftning påverkas av detta var en av diskussionspunkterna på rundabordsamtal 1.

Energimyndigheten och Teknikföretagen påpekar att början till att stödja detta tänk finns i Ekodesigndirektivet, där det numera ställs krav på reservdelar. Energimyndigheten menar att även uppgradering av programvara är tillåtet utan att användaren godkänner så länge som prestandan inte blir sämre än originalproduktens. EFG och KemI nämner också att det blir extra viktigt att ha kontroll på ingående material och kemiska substanser (via en fullständig kemikaliedeklaration, t.ex. som del av ett produktpass) i dessa fall. Detta gäller speciellt vid längre livslängd och då olika komponenter har olika lång livslängd.

Enligt Elsäkerhetsverket och Konsumentverket blir frågan om vem som gör uppgraderingen eller utbytet av delar central för dessa typer av produkter, då originaltillverkaren kan tänkas ha bättre kontroll över originalkomponenter och certifieringsprotokoll. Electrolux och Upphandlingsmyndigheten poängterar att dessa produkter troligtvis bäst hanteras i affärsmodeller som tillåter fortsatt ägande av tillverkaren och försäljning av produktens tjänst eller funktion. Detta skulle underlätta för både tillverkaren (att ha koll) och upphandlande enhet att ställa rätt krav (på funktion). Electrolux poängterar speciellt att konceptet är svårt vid energianvändande produkter där alla komponenter är optimerade vid nytillverkning, och vid snabb teknikutveckling då reparationskrav måste matchas med t.ex. ständigt förbättrad energiprestanda. Även standardisering försvåras av modulär design, menar SIS, och detta är problematiskt eftersom standardisering ofta är centralt för att olika koncept ska fungera på en global skala (tvärs-tillverkare).

Den sammantagna bilden är att en introduktion i stor skala av framtidsadaptiva produkter betyder att frågan om vad som är en ”ny produkt” ställs ännu mer på sin spets och att nya affärsmodeller kan vara en del av en lösning på hur säkerhet kan garanteras över tid.

6.3.6 Övriga styrmedel

Andra styrmedel än lagar lyfts fram som viktiga av flera av deltagarna (Upphandlingsmyndigheten, TMF och SWEDAC). Ett viktigt exempel är att upphandlingskrav - i framför allt offentlig upphandling - skulle kunna skapa den marknad som behövs för att skala upp erbjudanden.

Krav på livslängd tas upp av Konsumentverket och Energimyndigheten, men anses svårt att kontrollera och efterleva. Ett alternativ kan vara krav som premierar längre livslängd, t.ex. borde garanti, miniminivå eller hyresmodeller vara möjligt, enligt TMF. De medverkande industriföretagen (Electrolux och EFG) anser dock att det är bättre med krav på miljönytta än

krav på affärsmodell eller produkt detaljer. Garantikrav på återcirkulerade produkter borde krävas, enligt EFG. Electrolux nämner möjliga provisioner för rekonditionering i energimärkningen som en lösning. KemI pekar på behovet av att designa rätt - för kvalitet och lång livslängd – från början och att det bör bli olönsamt med låg kvalitet. Detta rimmar väl med Electrolux och SIS förslag om att prissätta externaliteter. SIS nämner även att det fortfarande finns subventioner för verksamheter med negativ miljöpåverkan, och dessa bör tas bort.

Konsumentverket och Energimyndigheten anser också att krav på reparerbarhet, uppgraderbarhet och märkning av återbrukade produkter, liksom ekonomiska styrmedel är vägar att gå för att ytterligare förbättra förutsättningar för nya affärsmodeller. Detta kan i sin tur styra konsumentnormer mer mot att hyra och dela produkter.

Det finns stor enighet om att lagar inte är enda vägen att gå mot ökad cirkularitet. Ekonomiska styrmedel som ger mer rättvisande förutsättning kopplat till verkliga kostnader över livslängd, inklusive externaliteter, skulle vara en kraftig möjliggörare för mer cirkulära flöden.

6.3.7 Mönster- och varumärkesskydd

Vi har i diskussion med PRV konstaterat att mönster- och varumärkesskydd i princip inte är ett problem vid återförsäljning av produkter under deras originalnamn och märke även om reparation och renovering (t.ex. omklädsel eller ommålning) görs. Mönsterskyddet skulle dock potentiellt kunna bli ett problem om produkten har ett väldigt starkt mönsterskydd avseende olika ingående komponenter. Inga sådana fall finns dock registrerade enligt PRV. TMF varnar för att problem skulle kunna uppstå om förändringen (t.ex. reparation, omklädsel, ommålning) innebär en uppenbar försämring från originalkvaliteten, så att varumärket lider skada.

Vår slutsats är att mönster- och varumärkesskydd normalt sett inte är ett problem vid återcirkulering av produkt under originalnamn.

6.4 Summering av resultat

Slutsatserna från projektet är flera. Den mest uppenbara är att den produktrelaterade lagstiftningen:

- är svår att tolka då den består av många direktiv och lagar vilka inte är synkroniserade
- är otydlig kring vad som får eller inte får göras
- inte är anpassad för de olika strategier som en cirkulär ekonomi medför och som företag vill agera på

Mer specifikt finns ett behov både av att olika cirkulära begrepp läggs till i lagstiftningen, och att dessa begrepp definieras och ensas mellan de olika lagstiftningarna och direktiven. Speciellt begreppet ”ny produkt” är svårtolkat vid cirkulära flöden och cirkulärt designade och uppgraderingsbara produkter. Andra slutsatser är att det skulle underlätta för cirkulära flöden och affärer om produktinformation kunde följa med produkten under dess livslängd och olika användningar, och att detta tillsammans med t.ex. standardisering skulle underlätta en mer situationsanpassad hantering av riskbedömning. Dessutom, i tillägg till lagstiftning, kan

ekonomiska styrmedel där kostnader för externaliteter inkluderas vara en kraftig möjliggörare för mer cirkulära flöden.

7. Diskussion och tankar framåt

I detta stycke diskuteras några av de större frågor som projektet givit upphov till. Vi presenterar också några förslag på åtgärder och vägar framåt för att lagstiftningsmässigt underlätta en övergång till en mer cirkulär ekonomi.

Våra projektresultat pekar tydligt på att dagens produktrelaterade lagstiftning inte är anpassad till, eller tillämplig för, alla de olika strategier som en cirkulär ekonomi medför. Vi begränsade vår studie till tre relativt okomplexa exempelprodukter (soffa, höj- och sänkbart skrivbord och kylskåp) och fyra typiska men inte heltäckande återcirkuleringsstrategier (second hand-försäljning, reparation/renovering, återtillverkning och funktionsförsäljning). Även med denna avgränsning var det uppenbart att den produktrelaterade lagstiftningen är svår att tillämpa för företagen och inte helt lätt att förklara, ens för myndigheterna. Detta resulterar både i att cirkulära praktiker hindras och att lagar ibland inte tillämpas enligt lagkraven. Samtidigt pågår ett antal initiativ för att försöka lösa denna krock mellan cirkularitet och nuvarande produktrelaterade lagstiftningar. På EU-nivå genomförs en översyn av Ekodesigndirektivet, som både innebär en utökning till nya produktgrupper och krav på resurseffektivitet. Det s.k. Sustainable Product Initiative (SPI) söker ta ett helhetsgrepp om hållbarhet i produktlagstiftningen genom att bl.a. skapa förutsättningar för ett produktpass med fullständig deklaration av bl.a. produkters ursprung, innehåll och användning/skick. I Sverige har KemI också beställt en konsultrapport som kartlagt hur begreppet återtillverkning hanteras inom ramen för EU:s produktlagstiftning och identifierat områden som behöver uppdateras och förbättras för att anpassas till en cirkulär kontext.

Vi kan konstatera att alla dessa initiativ på olika sätt försöker justera och lägga till i den lagstiftning som redan finns. Detta är ett logiskt och rimligt sätt att ta sig an frågan på. Frågan är dock om det räcker? Likväl som cirkulär ekonomi går att ta sig an på mer inkrementellt sätt (t.ex. med mer återvinning i annars relativt oförändrade linjära affärsmodeller) eller på ett mer radikalt resurseffektivt sätt (med fokus på långlivade produkter i olika hyres- och funktionsförsäljningsmodeller) så kan man fundera på om inkrementell förbättring av nuvarande lagstiftning räcker för att säkerställa produktsäkerhet i en radikalt mer cirkulär värld.

Dagens lagstiftning bygger på en struktur där *produkt och avfall* är grundläggande och sinsemellan uteslutande begrepp. I en cirkulär ekonomi däremot ska varje avfall ses som en resurs, och målet är att avfall inte ska finnas alls. *Begreppet produkt* är idag en relativt fast definierad fysisk entitet. Reparation och utbyte av delar och komponenter förekommer även i industriell skala, men då med syftet att återställa produkten till ursprungligt skick. Även uppgradering förekommer, men då i första hand kopplat till mjukvara, som förbättrar prestanda på en i övrigt oförändrad produkt. I en cirkulär ekonomi med mer framtidsadaptiva produkter däremot, är produkt ett mer flytande begrepp. Olika delar av en produkt har olika livslängd, byts ut med olika långa mellanrum och kan ha olika syften beroende på i vilken tillämpning den för tillfället används. Slutsatsen är att både begreppet ”produkt” i sig och dess förhållande till begreppet ”avfall” utmanas.

Vi har inte den slutliga lösningen på hur lagstiftningen bäst kan ta sig an detta, men vill peka på några viktiga aspekter:

- För att kunna upprätthålla säkra produkter i en värld med cirkulära flöden av produkter, komponenter och delar, där det alltså är omöjligt att testa säkerhet vid försäljning av ”nygamla produkter” på samma sätt som vid nyproduktion, måste lagstiftningen bygga mer på fullständiga deklarationer av innehåll och användning. De steg som tas, inom t.ex. EU, för att skapa produktpass är ett viktigt första steg. Efter att innehåll och tekniska lösningar för sådana deklarationer skapats är det viktigt att, i ett nästa steg, också lagstifta om införande. Samtidigt bör lagstiftningsperspektivet komma med redan i utformningen av informationskraven.
- I fortsatt arbete med att anpassa lagstiftning är det viktigt att inte fastna i dagens lagstiftningsstrukturer, utan att vara öppen för att det för viss del av lagstiftning kan behöva tas stora omtag för att på ett relevant sätt täcka nya cirkulära praktiker, flöden och produkter. Detta samtidigt som befintlig lagstiftning behöver fortsätta att fungera för linjära produkter, så länge som de finns på marknaden. Det är också viktigt att nya lagar tas fram i nära samverkan mellan olika intressenter, såsom företag, offentlig förvaltning och konsumenter, och att implementeringen tillåter anpassning över tid. Då en stor del av produktsäkerhetslagstiftningen tas fram på EU-nivå är det också viktigt med samverkan mellan medlemsstater.
- Det är rimligt att mer av lösningen på säkerhetsfrågor står att finna i avtal mellan näringsidkande parter snarare än i lagstiftning (och att lagstiftningen tillåter detta). Med en grundläggande säkerhets- och ansvarslagstiftning med syfte att skydda enskilda konsumenter i botten, är det troligt att fler situationer än idag - kopplat till t.ex. mer cirkulära och modulära produkter – behöver lösas med avtal mellan de parter som levererar delar av slutlösningen (produkten). Eventuella tvisteförfaranden behöver då hanteras i skiljedomstol, snarare än i vanligt domstolsförfarande.

Studien visar också att olika begrepp och eller avsaknad av begrepp och definitioner gör det svårt både för myndigheter och industri att få tydlighet kring vad som får eller inte får göras utifrån ett helhetsperspektiv (kontra tydlighet utifrån enskilda direktiv eller lagar). Det skapar i sin tur svårigheter att t.ex. ställa cirkulära krav vid upphandling och inköp. Likvärdighet kring begrepp och definitioner skapar förutsättningar för att alla ska ha samma villkor och krav i t.ex. upphandling, bland annat för att undvika osund konkurrens. Det ger också att lagar och situationer tolkas individuellt utifrån erfarenhet, tillgängliga resurser och tillgänglighet till information. Ytterligare guidning i denna fråga är nödvändig.

Cirkulära flöden är inte ett ändamål i sig utan syftar till att minska negativ miljöpåverkan genom ökad resurseffektivitet. För att produkter som är mer ”cirkulära” ska vara attraktiva på marknaden krävs att de är säkra, funktionella och inte har en ökad klimat- eller annan negativ miljöpåverkan. T.ex. är det inte alltid önskvärt att äldre produkter med stor energianvändning

ska cirkuleras. En framtidssäker europeisk produktlagstiftning måste hitta ett systematiskt sätt att väga olika viktiga parametrar mot varandra.

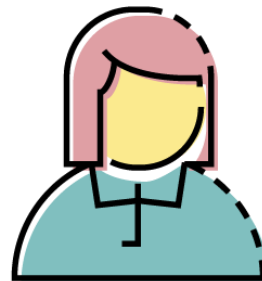
Frågan om lagstiftning och cirkulär ekonomi och dess relation är komplex. Projektet har försökt bistå med guidning kring lagstiftning och regelverk och höja kunskapsnivån inom industri och politik om hur övergång till olika cirkulära praktiker och affärsmodeller påverkar, och påverkas av, regelverk och strukturer på produktnivå. Mer arbete i frågan återstår dock, och här ser vi att nuvarande projekt agerat forum för diskussioner som kan byggas vidare på framöver.

8. Röster om projektet

Vad tänker projektpartnerna om projektet efter att det slutförts?

Jenny Svärd, Ansvarig Miljöpolicies, Svenskt Näringsliv, om projektet:

Det har varit spännande och givande att vara med på rundabordssamtalen som har samlat ett brett spektra av aktörer. Det är tydligt att dessa breda diskussioner ger väldigt mycket och behövs mer i arbetet med att hitta lösningar för den cirkulära ekonomin. Frågan om hur olika lagstiftningar synkroniserar eller inte och hur de behöver förändras för att kunna främja de cirkulära flödena är central för utvecklingen och det är positivt att projektet har identifierat viktiga slutsatser kopplat till detta.

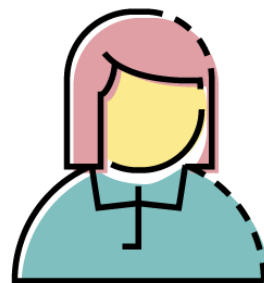

Robin, Ljungar, Hållbarhetschef, Trä- och Möbelföretagen (TMF), om projektet:

Det har varit mycket givande att få vara med på rundabordssamtalen. Jag tror det är av stor vikt att näringsliv, myndigheter och akademi bereds möjlighet att mötas och diskutera. Vi står inför en omfattande omställning av hela samhället – inte minst för att uppfylla mål 12 i Agenda 2030 att ställa om till hållbar konsumtion och produktion. Då måste alla parter samverka.

Jenny Sandahl, Ansvarig Hållbarhet, Teknikföretagen, om projektet:

Ansatsen i projektet har varit bra och att man har fått med en stor bredd av olika aktörer och branscher har varit mycket värdefullt. Resultatet visar tydligt hur komplex och mångfacetterad frågan om lagstiftning som gynnar en mer cirkulär ekonomi är. Det handlar inte bara om miljölagstiftning utan är mycket bredare än så. Många av de hinder vi ser handlar om att olika regelverk krockar, det handlar om hur man redovisar intäkter och när vi kommer till frågan om ökad digitalisering för mer cirkularitet så kommer vi se utmaningar gällande cybersäkerhet och personlig integritet. Ingen av dessa frågor har enkla svar, men detta projekt har kartlagt viktiga utmaningar att arbeta vidare med. I den stora omställningen till klimatneutralitet som pågår kommer ökad cirkularitet vara ett viktigt verktyg och än fler målkonflikter kommer att uppstå vilket ökar behovet av ett helhetsperspektiv.

Appendix A Produktrelaterade lagstiftningar och krav

Det finns många produktrelaterade lagar och krav som är relevanta att ha förståelse för när det kommer till olika cirkulära strategier och produktbaserade cirkulära erbjudanden. Nedan listas flera av de som inom projektet identifierats som relevant. **Korta summeringar presenteras, med länkar där mer information går att finna (fotnoter vid rubrik). För fullständig information hänvisas till respektive lagstiftning.**

CE-märkning^{11, 12, 13, 14, 15}

Genom att förse en vara med CE-märkning förklarar tillverkaren eller importören på eget ansvar att varan överensstämmer med alla rättsliga krav för att få CE-märkas och att den håller för den användning den är avsedd för. Ibland jämförs CE-märkning vid ett ”pass” som tillåter att en produkt får säljas på den europeiska marknaden. T.ex. så gäller detta produkter som inkluderas i Maskindirektivet, Lågspänningsdirektivet, Ekodesigndirektivet etc. En lista med vilka varor som ska CE-märkas finns på EU-kommissionens hemsida. Varor som inte får CE-märkas ska istället uppfylla kraven i Produktsäkerhetslagen.

Alla CE-märkta produkter måste ha en ”EU-försäkran om överensstämmelse” innan de börjar säljas. Det är ett dokument där tillverkaren intygar att produkten överensstämmer med alla rättsliga krav för att få CE-märkas. Det är också tillverkaren som ansvarar för att dokumentationen sparas i tio år efter att varan släppts ut på marknaden. Tillverkaren ska också upprätta en teknisk dokumentation för varan. Vad denna dokumentation ska innehålla skiljer sig beroende på vilket produktområde varan tillhör, men några exempel är instruktionsbok samt resultat av relevanta tester företrädesvis utifrån gällande produktstandarder.

För produkter som anses särskilt riskfyllda eller behöver provas krävs att tillverkaren ska vända sig till ett eller flera oberoende tredjepartsorgan, så kallade anmälda organ. Dessa organ är kompetensbedömda och erkända av EU:s medlemsstater att utföra provning, certifiering och kontroll.

Maskindirektivet, MD^{16, 17, 18, 19}

EU:s maskindirektiv 2006/42/EG - Maskindirektivet (MD) – innehåller regler kopplat till maskiner, för att dessa ska vara säkra och inte orsaka olyckor. Maskindirektivets krav implementeras i svensk lagstiftning genom arbetsmiljöverkets föreskrift Arbetsmiljöverkets

¹¹ https://cirkularitet.se/wp-content/uploads/2019/10/Snabbfakta_CE-m%C3%A4rkning-i-en-cirkul%C3%A4r-kontext.pdf

¹² <https://www.sis.se/konstruktionochtillverkning/maskinskerhet/>

¹³ <https://www.sis.se/standarder/ce-markning/>

¹⁴ https://ec.europa.eu/growth/single-market/ce-marking/manufacturers_en

¹⁵ <https://marknadskontroll.se/for-foretag/markning/ce-markning/>

¹⁶ <https://www.av.se/globalassets/filer/produktion-industri-och-logistik/maskiner-maskindirektivet-2006-42-eg.pdf?hl=maskindirektivet%202006/42/eg>

¹⁷ <https://www.av.se/produktion-industri-och-logistik/maskiner-och-arbetsutrustning/maskiner/>

¹⁸ <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/broschyror/sakra-maskiner-om-regler-for-maskiner-broschyr-adi438.pdf>

¹⁹ <https://www.sis.se/konstruktionochtillverkning/maskinskerhet/>

föreskrift; Maskiner AFS 2008:3. Arbetsmiljöverket är den myndighet som utför marknadskontroll av maskiner genom insatser mot tillverkare, importörer och distributörer.

Inom EU gäller gemensamma regler för maskiner, för att ha fri rörlighet på marknaden inom EU. Enligt MD är en maskin en sammansatt enhet som har minst en rörlig del och som drivs av en eller flera energikällor (t.ex. motoriserade eller fjäderdrivna möbler som höj- och sänkbara skrivbord). Det är tillverkaren som ansvarar för att identifiera och bedöma riskerna som är aktuella för maskinen, och maskinen ska sedan konstrueras och tillverkas med hänsyn till den bedömningen. Användare ska dock också göra riskbedömning för maskiner som används.

Maskiner måste CE-märkas för att få användas. För att få använda en CE-märkt maskin måste krav uppfyllas, så som:

- Maskinen ska fortfarande uppfylla de grundläggande hälso- och säkerhetskrav som gällde för den när den släpptes ut på marknaden, till exempel vad gäller skydd, varningsskyltar och bruksanvisning.
- Den ska vara märkt med uppgifter om tillverkare, serie- och typbeteckning och annan nödvändig information, till exempel olika begränsningar som maxvikt och maxhastighet.
- Den ska ha skriftliga upplysningar och varningar på svenska.
- Den ska ha en svensk bruksanvisning som motsvarar originalet och innehåller:
 - säkerhetsanvisningar för alla typer av arbete med den
 - uppgifter som maskinen är märkt med och annan relevant information, till exempel adress till importör
 - beskrivning av vad maskinen är avsedd för
 - eventuell beskrivning av på vilket sätt maskinen inte får användas.

Lågspänningsdirektivet, LVD^{20, 21, 22, 23, 24}

Lågspänningsdirektivet (LVD), också benämnt 2014/35/EU (harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av elektrisk utrustning) behandlar elsäkerhet för produkter. I Sverige har detta direktiv implementerats genom Elsäkerhetslagen (SFS 2016:732), Elsäkerhetsförordningen (SFS 2017:218) och föreskriften ELSÄK-FS 2016:1. Tillsynsansvar för LVD har Elsäkerhetsverket. Elsäkerhetsverkets föreskrift om elektrisk materiel omfattar all elmateriel, både för produkter som riktar sig till konsumenter och för produkter för yrkesmässigt bruk. Produkter som LVD inkluderar är t.ex. konferensbord eller andra möbler med integrerad el, samt t.ex. vitvaror. Produkter som faller under LVD ska CE-märkas och uppfylla relevanta krav.

²⁰ <https://www.elsakerhetsverket.se/yrkespersoner/tillverkare-aterforsaljare/de-olika-produktkraven/elsakerhet-for-produkter/>

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0035&from=SV>

²² <https://www.elsakerhetsverket.se/yrkespersoner/tillverkare-aterforsaljare/de-olika-produktkraven/>

²³ <https://www.lvdtest.com/sv/lvd-nedir>

²⁴ <https://www.tmf.se/branschutveckling/teknik--forskning/krav--standarder/ce-markning-av-mobler/>

Elektromagnetisk kompatibilitet, EMC^{25, 26, 27, 28}

Elsäkerhetsverket har tillsynsansvar för EU-direktivet om Elektromagnetisk kompatibilitet (EMC). EU-direktivet benämns också 2014/30/EU. EMC-lagen (SFS 1992:1512), förordningen (SFS 2016:363) och föreskriften (ELSÄK-FS 2016:3) med ändringsföreskrift (ELSÄK-FS 2016:4) implementerar direktivet i Sverige.

Elsäkerhetsverket beskriver EMC som ett tillstånd där olika elektriska produkter och elinstallationer kan fungera tillsammans utan att störa varandra och detta säkerställs genom skydds krav på produkter. Skydds kraven handlar dels om att begränsa störningar från produkter, dels om hur stora störningar de ska tåla.

Vissa undantag görs, men i stort kan sägas att EMC-reglerna gäller alla elektriska och elektroniska apparater, inklusive utrustning, system och installationer som innehåller elektriska och elektroniska komponenter, oavsett spänning, som kan ge upphov till elektromagnetiska störningar eller vars funktion kan påverkas av sådana störningar.

Arbetsmiljölagen, AML^{29, 30, 31}

Arbetsmiljölagens (AML) regler har bl.a. fokus på skyldigheter för arbetsgivare och andra skyddsansvariga om att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. AML gäller företag, och tillsynsmyndighet är Arbetsmiljöverket. I AML står t.ex. i 5 § Kap 2. att maskiner, redskap och andra tekniska anordningar ska vara så beskaffade och placerade och brukas på sådant sätt, att betryggande säkerhet ges mot ohälsa och olycksfall. Direkt till konsument gäller istället t.ex. Produktansvarslagen (nedan).

Produktansvarslagen^{32, 33}

Produktansvarslagen har fokus på företags ansvar för skador som har orsakats av en produkt som sålts eller hyrts ut till konsument. Med produkt avses här lösa saker, t.ex. verktyg, men också om en produkt blivit en permanent del av en fast egendom, Skadestånd enligt denna lag betalas för personskada som en produkt har orsakat på grund av en säkerhetsbrist. Produktansvarslagen kan därför sägas vara ”bakåtblickande”.

²⁵ <https://www.elsakerhetsverket.se/yrkespersoner/tillverkare-aterforsaljare/de-olika-produktkraven/>

²⁶ <https://www.elsakerhetsverket.se/om-oss/vi-arbetar-med/EMC/>

²⁷ <https://www.elsakerhetsverket.se/yrkespersoner/tillverkare-aterforsaljare/de-olika-produktkraven/emc-och-produkter/>

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0030&from=EN>

²⁹ <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/lagar-och-regler-om-arbetsmiljo/arbetsmiljolagen/>

³⁰ <https://www.if.se/foretag/forsakringar/ansvarsforsakring/produktansvarsforsakring/produktansvarslagen>

³¹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arbetsmiljolag-19771160_sfs-1977-1160

³² <https://www.if.se/foretag/forsakringar/ansvarsforsakring/produktansvarsforsakring/produktansvarslagen>

³³ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/produktansvarslag-199218_sfs-1992-18

Produktsäkerhetslagen^{34, 35, 36, 37, 38}

Produktsäkerhetslagen kan sägas vara ”framåtblickande”, och genomför EU:s direktiv om allmän produktsäkerhet. Produktsäkerhetslagen syftar till att säkerställa att varor och tjänster som tillhandahålls konsumenterna inte orsakar skada på person, vilket också innefattar att varor ska vara säkra under hela sin livslängd. Lagen gäller då ingen speciallag är tillämplig. Risker kan t.ex. inkludera brand i möbler eller annan lös textil inredning.

POPs-förordningen^{39, 40}

POP är en förkortning av Persistent Organic Pollutants, på svenska benämnt som långlivade organiska föroreningar. Dessa miljögifter är svåra att bryta ner, sprids långt från utsläppsplatsen, och är skadliga redan i låga koncentrationer. Dessa ämnen är reglerade i EU-förordning nr 2019/1021, även kallad POPs-förordningen. POPs-förordningen inkluderar 7 bilagor med ämnen som omfattas av särskilda bestämmelser, och genom förordningen antingen förbjuds eller begränsas därmed användningen av långlivade organiska föroreningar i kemiska produkter och varor. Den som tillverkar, importerar eller säljer varor eller kemiska produkter är den som måste säkerställa att produkten/varan uppfyller de krav som finns i POPs-förordningen för att få säljas eller användas inom EU/EES.

REACH (art. 33, bilaga 17)^{41, 42, 43, 44, 45}

REACH är en akronym för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals, på svenska registrering, utvärdering, tillstånd och begränsningar av kemiska ämnen. REACH-förordningen skiljer mellan ämnen, blandningar och varor. I första hand är det ämnen och blandningar som regleras i REACH. Vissa av reglerna gäller även för varor eftersom de består av kemiska ämnen. Enligt REACH är en vara ett föremål vars form, yta eller design har större betydelse för föremålets funktion än dess kemiska innehåll (t.ex. stolar och bord).

Kandidatförteckningen listar ämnen som kan medföra allvarliga effekter på människors hälsa och miljö, så kallade SVHC-ämnen – substances of very high concern. Kandidatförteckningen uppdateras två gånger per år och det är tillverkare, importörer och de som distribuerar varor

³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0095&from=SV>

³⁵ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/produktsakerhetslag-2004451_sfs-2004-451

³⁶ <https://www.konsumentverket.se/for-foretag/regler-per-omradebransch/mobler-och-inredning/sakerhetskrav-for-brand-i-los-textil-inredning-och-mobler/>

³⁷ <https://www.konsumentverket.se/om-konsumentverket/var-verksamhet/sakra-varor-och-tjanster/sakra-produkter/>

³⁸ <https://www.konsumentverket.se/for-foretag/produktsakerhet/>

³⁹ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/ytterligare-eu-regler/langlivade-organiska-forooreningar---pop/kort-om-pops-forordningen>

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1021&qid=1563195867124&from=SV>

⁴¹ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/reach-forordningen>

⁴² <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/reach-forordningen/reach-och-varor>

⁴³ <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Kemikalier-och-miljogifter/Reach/>

⁴⁴ <https://echa.europa.eu/sv/substances-of-very-high-concern-identification-explained>

⁴⁵ <https://echa.europa.eu/sv/-/new-database-on-candidate-list-substances-in-articles-by-2021>

eller kemiska produkter inom EU och EES som ska ha koll på om varor eller kemiska produkter innehåller något ämne på kandidatförteckningen, vilket i sin tur kan innebära speciella krav.

Artikel 33 i REACH beskriver den informationsplikt som finns, nämligen om att om en vara innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett ämne som finns på kandidatförteckningen ska den som är leverantör av varan lämna information om säker användning till mottagaren. Information ska ges till kunder (som är privatpersoner) inom 45 dagar från den dag kunden efterfrågar informationen, däremot ska informationen ges automatiskt när det gäller business2business, utan att den efterfrågas. Ifall importen överskrider 1 ton per år av ämnet skall det rapporteras till ECHA. Fr.o.m. 2021-01-05 innefattar detta också att 1) de som sätter artiklar som innehåller SVHC i över 0,1 % på marknaden också ska in detta rapporterar in till ECHA, och 2) att den informationen kommer att delas i en publik databas.

Om ett ämne finns med på kandidatförteckningen innebär det att det är en kandidat till att inkluderas i bilaga XIV, vilket innebär en tillståndsprövning för att få användas i produktion. Bilaga XVII innehåller istället begränsningar för kemikalier, i t.ex. varor (ämnets användning är alltså reglerad).

RoHS-direktivet^{46, 47, 48, 49}

RoHS står för Restriction of the use of certain Hazardous Substances in electrical and electronic equipment. Direktivet syftar till att ersätta och begränsa farliga kemiska ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning för att på så sätt minska riskerna för människors hälsa och för miljön. Direktivet ska även förbättra möjligheten till lönsam och hållbar materialåtervinning från avfall från elektrisk och elektronisk utrustning. Direktivet har införts i svensk lagstiftning genom förordning (2012:861) om farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning och genom Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7).

RoHS-direktivet gäller för elektrisk och elektronisk utrustning som genererar, överför eller är beroende av elektrisk ström eller elektromagnetiska fält för att fungera. Från och med den 22 juli 2019 omfattas all elektrisk och elektronisk utrustning utom sådan som uttryckligen är undantagen. RoHS omfattar elva kategorier av elektrisk och elektronisk utrustning, varav kategori 11 benämns ”Annan elektrisk och elektronisk utrustning som inte omfattas av någon av ovanstående kategorier”. Som exempel reglerar RoHS tungmetaller och mjukgörare (ftalater) i höj- och sänkbara skrivbord eller konferensbord med integrerad el.

⁴⁶ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/ytterligare-eu-regler/elektrisk-och-elektronisk-utrustning-rohs>

⁴⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02011L0065-20210401&from=EN>

⁴⁸ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/ytterligare-eu-regler/elektrisk-och-elektronisk-utrustning---rohs/kort-om-elektronikreglerna---rohs>

⁴⁹ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/kemikalieinspektionens-foreskrifter-kifs/kifs-20177>

Kemikalieinspektionens föreskrifter, KIFS⁵⁰

Vissa statliga myndigheter rätt att besluta om föreskrifter inom sitt verksamhetsområde, bl.a. Kemikalieinspektionen (KemI). Kemikalieinspektionens föreskrifter har beteckningen KIFS. Det finns 5 grundföreskrifter, däribland:

- KIFS 2005:7 om klassificering och märkning av kemiska produkter
- KIFS 2017:7 om kemiska produkter och biotekniska organismer
- KIFS 2020:3 om märkning och säkerhetsdatablad

Blue Guide^{51, 52, 53}

Blue Guide kallas det dokument som är till för att ge guidning gällande implementering av EU direktiv baserade på Nya Metoden och Helhetsmetoden. Blue Guide ska hjälpa förklara EUs produktregler och underlätta för företag och myndigheter att applicera dessa regler i olika sektorer. Det finns ett påbörjat arbete med att uppdatera guiden, bl.a. för att bättre täcka in frågor om cirkulär ekonomi.

Konsumentköplagen^{54, 55, 56, 57}

Konsumentköplagen är aktuell när en privatperson köpt en vara av ett företag, och lagen är tillämplig när en situation uppstår kring fel på den vara som köpts. Konsumentköplagen gäller 1) lösa föremål (t.ex. möbler och vitvaror), inklusive begagnade varor och/eller rabatterade varor (men dock ej köp av bostäder eller leasing av bilar), 2) byte av lösa föremål, och 3) beställning av vara som ska tillverkas. Lagen är alltså inte tillämplig när privatpersoner handlar varor av andra privatpersoner, eller vid inköp till egen firma.

En vara anses vara felaktig t.ex. om den är 1) trasig, 2) inte överensstämmer med vad som avtalats, eller 3) avviker från vad konsumenten har haft anledning att räkna med. Reklamationsrätten påverkas inte av eventuell garanti, och det är möjligt att reklamera fel på en produkt i upp till tre år från inköpstillfället.

⁵⁰ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/kemikalieinspektionens-foreskrifter-kifs>

⁵¹ https://ec.europa.eu/growth/content/%E2%80%98blue-guide%E2%80%99-implementation-eu-product-rules_sv

⁵² [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0726\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0726(02)&from=EN)

⁵³ https://ec.europa.eu/growth/content/%E2%80%98blue-guide%E2%80%99-implementation-eu-product-rules_sv

⁵⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/konsumentkoplag-1990932_sfs-1990-932

⁵⁵ <https://www.konsumentverket.se/for-foretag/konsumentratt-for-foretagare/konsumentkoplagen/>

⁵⁶ <https://www.konsumentverket.se/for-foretag/konsumentratt-for-foretagare/fel-pa-varan-som-kunden-kopt/>

⁵⁷ <https://www.hallakonsument.se/lagar/konsumentkoplagen>

Köplagen^{58, 59}

Köplagen är tillämplig vid köp eller försäljning av varor mellan privatpersoner, och mellan företag, om inte annat avtalats mellan parterna. Det gäller varor som klassas som lös egendom, som t.ex. vitvaror eller möbler.

Ekodesigndirektivet^{60, 61, 62}

Tillsynsmyndighet för Ekodesigndirektivet är Energimyndigheten. Ekodesigndirektivet sätter minimikrav på energiprestanda hos produkter samt förbjuder de mest energi- och resurskrävande produkterna på EU-marknaden. När det trädde i kraft 2005 inkluderades energianvändande produkter, men sedan revidering av direktivet 2009 kan nu alla energirelaterade produkter inkluderas, t.ex. produkter som inte själva använder energi, men som har en påverkan på den totala energianvändningen. T.ex. pågår diskussioner om fönster på hus och gällande solceller väntas ett förslag till förordning under hösten. Fordon är dock undantagna. Förutom just energi så inkluderar Ekodesigndirektivet också krav kring t.ex. funktion, vattenanvändning och buller.

I och med att Ekodesigndirektivet är ett så kallat ramdirektiv så finns specifika krav framtagna i produktförordning för olika produktkategorier, som t.ex. kylar och frysar, ugnar, hällar och köksfläktar, tvätt-, diskmaskiner och torktumlare (ibland uppdelade i hushåll vs. för professionellt bruk).

Enligt EU-kommissionens färdplan för Hållbara produkter ska Ekodesigndirektivet utvidgas för att även reglera t.ex. möbler och textilier m.fl. Vidare pekas på möjligheterna att genom krav på förbättrad produktdesign göra produkter mer hållbara och lättare att reparera, återanvända och återvinna. Resurseffektivitetskrav, som krav på reservdelar och reparerbarhet, införs nu på allt fler produkter genom ekodesignförordningar.

Avfallsdirektivet^{63, 64, 65}

Merparten av ansvaret för Avfallsdirektivet finns hos Naturvårdsverket (NVV) (och en mindre del hos Kemi). Utgångspunkten för Avfallsdirektivet är Avfallshierarkin, för att i första hand arbeta förebyggande, i andra hand förbereda för återanvändning, i tredje hand materialåtervinna, i fjärde hand återvinning i form av t.ex. energiåtervinning och först i femte hand ha fokus på bortskaffande. Bestämmelser om avfall finns i 15 kap. miljöbalken. Samt att

⁵⁸ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/koplag-1990931_sfs-1990-931

⁵⁹ <https://www.hallakonsument.se/lagar/koplagen/>

⁶⁰ <https://www.energimyndigheten.se/energieffektivisering/jag-ar-saljare-eller-tillverkare-av-produkter/ekodesign-energimarkning-och-ce-markning/ekodesign/ekodesigndirektivet/>

⁶¹ https://www.energimyndigheten.se/globalassets/energieffektivisering/_jag-ar-saljare-eller-tillverkare/dokument/produktgrupper/ekodesigndirektivet_2009-125.pdf

⁶² <https://www.energimyndigheten.se/energieffektivisering/jag-ar-saljare-eller-tillverkare-av-produkter/ekodesign-energimarkning-och-ce-markning/ekodesign/resurseffektivitetskrav-genom-ekodesign/>

⁶³

⁶⁴

⁶⁵ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/ytterligare-eu-regler/avfallsdirektivet---scip>

de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken följas vid avfallshantering. Avfallshierarkin riktar sig till den som är ansvarig för att avfall blir behandlat.

Avfallsdirektivet innehåller också en artikel om när avfall upphör att vara avfall (end of waste) (15 kap. 9 a § miljöbalken). Enligt NVV kan avfall upphöra att vara avfall när avfallet genomgått en återvinningsprocess. Det kan ske genom att tillämpa så kallade End of waste-kriterier eller genom en bedömning i det enskilda fallet. Detta avgörande har betydelse för om det är avfalls- eller produkt-/kemikalielagstiftningen som ska tillämpas.

Waste from Electrical and Electronic Equipment, WEEE^{66, 67, 68}

WEEE direktivet och RoHS direktivet är båda utformade för att tackla de växande avfallsströmmarna av elektriska och elektroniska produkter. All elektrisk och elektronisk utrustning som släpps ut på EU-marknaden måste WEEE-märkas, vilket betyder att den ska lämnas till en särskild återvinningsstation och inte får slängas osorterat. Vidare ska den som tillverkar, distribuerar eller säljer elektrisk eller elektronisk utrustning 1) registrera företaget hos de ansvariga nationella myndigheterna i alla länder där distribuering eller försäljning sker, 2) regelbundet rapportera hur stor mängd elektrisk och elektronisk utrustning som sålts, 3) organisera och finansiera insamling, behandling och återvinning av produkterna, 4) distributörer ska erbjuda kunderna möjligheten att gratis returnera elektriskt och elektroniskt avfall, och 5) tillverkare ska också följa RoHS direktivet.

Mönsterskydd⁶⁹

Mönsterskydd, eller designskydd, kan sägas vara ett skydd för nyskapande design. Det skyddar utseende och form, men däremot inte produktens funktion. Ett mönsterskydd innebär att ingen annan tillverka, sälja eller importera kopior av den skyddade designen. Design som ska skyddas behöver dock anses 1) vara ny (skilja sig från tidigare offentliggjord design), och 2) ha särprägel (inte vara så enkel att den räknas som en form alla ska kunna använda).

Mönsterskyddet gäller i 5 år och kan förlängas upp till max 25 år. Det ses som en immateriell tillgång vilket innebär att designen är möjlig att sälja eller licensiera ut. Patent- och registreringsverket (PRV) är ansvarig myndighet.

⁶⁶ <https://www.naturvardsverket.se/producentansvar-elutrustning>

⁶⁷ https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/labels-markings/weee-label/index_sv.htm

⁶⁸ https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/recycling-waste-management/weee-responsibilities/index_sv.htm

⁶⁹ <https://www.prv.se/sv/kunskap-och-stod/vanliga-ord-och-begrepp/monsterskydd/>

Appendix B Länkar och tips

Utöver de referenser som återfinns som fotnoter i rapporten listas nedan ett antal länkar där mer relevant information går att finna.

<https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/projekt/myndighetsdialog-cirkular-ekonomi>

Projektets hemsida på ri.se

www.cirkularitet.se

Kunskapsplattform relaterat till frågor om cirkularitet, information om projekt, tips på verktyg, rapporter, Snabbfakta etc.

<https://marknadskontroll.se/>

Marknadskontrollrådets plattform för nyheter och information om regler gällande produkter

Appendix C Snabbfakta